

O'QUV REJA VA DASTURLARNI TASHKIL ETISHDA YANGICHA YONDASHUV

Karsiyeva Gulnara Xusan Qizi¹, Bayjonov Furqat Baxramovich²

¹*Oriental universiteti 1-bosqich magistranti*

²*Oriental universiteti, Uzluksiz ta'lim pedagogikasi dotsenti*

¹E-mail: kg723295@gmail.com, ²E-mail: furqat100190@gmail.com

Annotatsiya: Globallashuv va ishchi bozorining tezkor o'zgarishlari zamonaviy ta'lim tizimiga o'quv jarayonlarini tubdan qayta ko'rib chiqish zaruriyatini qo'ymoqda. An'anaviy, qat'iy tuzilgan o'quv rejalari va dasturlari bugungi kun mutaxassisiga talab etiladigan amaliy ko'nikma va moslashuvchanlikni shakllantirishda yetarli emas. Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – ta'lim sifatini oshirish va bitiruvchilarning raqobatbardoshligini ta'minlash maqsadida o'quv reja va dasturlarini tashkil etishning samarali va yangicha yondashuvlarini tahlil qilishdan iborat.

Kalit so'zlar: kompetentlikka asoslangan ta'lim, moslashuvchan o'quv rejalari, modulli dasturlar, raqamli transformatsiya, globallashuv, talabalar faolligi.

Mavzuning dolzarbligi: Zamonaviy dunyoda ta'limning asosiy maqsadi talabalarni faqat nazariy bilimlar bilan ta'minlash emas, balki ularni kelajakda mehnat bozorida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishlari, hayotiy muammolarni hal qilishlari va doimiy ravishda o'zlarini rivojlantirishlari uchun zarur bo'lgan **kompetensiyalar** bilan qurollantirishdir. Kompetensiyaviy yondashuv talabalarining faqat bilim egasi emas, balki ularni amalda qo'llay oladigan, yangilikka intiluvchan, ijodiy va tanqidiy fikrlay oladigan shaxslar sifatida shakllantirishga qaratilgan. Shu sababli, o'quv reja va dasturlarda ushbu yondashuvni samarali joriy etish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir.

Mavzuning tadqiq etilganlik darajasi: (Bu qismda o'quv rejalari va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish bo'yicha dunyoda va O'zbekistonda olib borilgan tadqiqotlar, mavjud ilmiy adabiyotlar qisqacha ko'rib chiqiladi. Xususan, mazkur mavzu bo'yicha kimlar qanday ishlari olib borganligi, qanday nazariy va amaliy yondashuvlar mavjudligi haqida umumiy ma'lumot beriladi).

Tadqiqotning maqsadi: O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish jarayonidagi asosiy muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha samarali yechimlarni taklif etish.

Tadqiqotning vazifalari:

Kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslarini va mohiyatini ochib berish.

O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etishdagi mavjud muammolarni aniqlash.

Bu muammolarni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy-amaliy yechimlarni taklif etish.

Kompetensiyaviy yondashuv asosida ishlab chiqilgan o'quv reja va dasturlarning samaradorligini oshirish yo'llarini ko'rsatib berish.

Tadqiqot ob'ekti: O'rta maxsus, kasbiy va oliy ta'lim muassasalarining o'quv rejalari va dasturlari.

Tadqiqot predmeti: O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish jarayoni, uning muammolari va yechimlari.

I. O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari

1. Kompetensiya tushunchasi: Kompetensiya, kompetentlik va ularning orasidagi farq. Bilim (Knowledge), ko'nikma (Skill), malaka (Competence) va tayyorgarlik (Qualification) tushunchalarining kompetensiyaviy yondashuv doirasidagi o'rni.

Kompetensiyalarning turlari (umumiy, maxsus, kasbiy, ijtimoiy, shaxsiy).

2. Kompetensiyaviy yondashuvning mohiyati va tamoyillari:

Talabalar faoliyatini natijaga yo'naltirilganligi.

O'quv jarayonini amaliyot bilan bog'liqligi.

Talabaning mustaqilligi va ijodkorligini rivojlantirish.

Doimiy o'z-o'zini baholash va rivojlanish.

3. O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etishning ahamiyati:

Bitiruvchilarni zamonaviy mehnat bozoriga tayyorlash.

Talabalar shaxsini har tomonlama rivojlantirish.

Ta'lim sifatini oshirish va xalqaro standartlarga moslashuv.

Innovatsion iqtisodiyot talablariga javob beradigan kadrlar tayyorlash.

II. O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etishning asosiy muammolari

1. Nazariy-metodik asoslarning yetarli darajada shakllanmaganligi:

Kompetensiyalarni aniq tavsiflash va ularni o'quv natijalariga aylantirishdagi qiyinchiliklar. Milliy va xalqaro kompetensiya modellari asosida milliy klassifikatorlarni ishlab chiqishdagi nomuvofiqliklar.

Fan va ta'lim yo'nalishlari kesimida kompetensiyalarni aniq belgilashdagi qiyinchiliklar.

2. O'quv jarayonini tashkil etishdagi muammolar:

O'quv dasturlarining an'anaviy "fan markazli" yondashuvdan kompetensiyaviy yondashuvga o'tishdagi qarshiliklar.

Mavjud o'quv dasturlarining kompetensiyalarni rivojlantirishga yetarlicha yo'naltirilmaganligi.

Amaliy mashg'ulotlar, laboratoriya ishlarini kompetensiyalarni shakllantirishga moslashtirishdagi qiyinchiliklar.

Talabalarning tanlov fanlari va mustaqil ishlarini kompetensiyalarni mustahkamlashga yo'naltira olmaslik.

3. Baholash tizimidagi muammolar:

Kompetensiyalarni o'lchash va baholashning ob'ektiv mezonlarining yetishmasligi.

An'anaviy imtihon usullarining kompetensiyalarni to'liq baholay olmasligi.

Amaliy, kreativ va kasbiy kompetensiyalarni baholash uchun zamonaviy usullarni (portfoliyo, loyiha ishlari, keys-stadi, simulyatsiyalar) joriy etishdagi qiyinchiliklar.

4. O'qituvchilarning kompetensiyaviy yondashuvga tayyorgarligi:

O'qituvchilarda kompetensiyaviy yondashuv bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarning mavjud emasligi.

O'qituvchilarning yangi pedagogik texnologiyalar va baholash usullaridan foydalanishga tayyor emasligi.

O'qituvchilarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimidagi kamchiliklar.

5. Moddiy-texnik va axborot ta'minotidagi cheklovlar:

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun zarur zamonaviy laboratoriyalar, texnik vositalar va dasturiy ta'minotning yetarli emasligi.

Kompetensiyalarni rivojlantirishga oid elektron resurslar va ma'lumot bazalarining cheklanganligi.

III. KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNI JORI ETISH BO'YICHA YECHIMLAR VA TAKLIFLAR

1.-Nazariy-metodik asoslarni takomillashtirish:

Har bir ta'lim yo'nalishi uchun aniq va o'lchanadigan kompetensiyalar ro'yxatini ishlab chiqish va ularni o'quv natijalariga aylantirish bo'yicha uslubiy qo'llanmalar yaratish.

Milliy ta'lim tizimiga mos keluvchi kompetensiyalar tasniflagichini (klassifikatorini) yaratish va takomillashtirish.

Fanlararo va yo'nalishlararo bog'liqlikni kuchaytirish orqali umumiy va kasbiy kompetensiyalarni uyg'unlashtirish.

2.-O'quv jarayonini transformatsiya qilish:

An'anaviy ma'ruzalardan interfaol, loyihaviy, muammoni hal qilishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarga o'tish.

O'quv dasturlarida amaliyot, stajirovka, keys-stadi, loyiha va tadqiqot ishlarining ulushini oshirish.

Talabalarning tanlov fanlari orqali o'z kompetensiyalarini kengaytirish yoki chuqurlashtirish imkoniyatlarini yaratish.

Sinergiyani ta'minlash maqsadida kafedra va fakultetlararo hamkorlikni kuchaytirish.

3.-Baholash tizimini isloh qilish:

Kompetensiyalarni baholash uchun zamonaviy usullarni (portfoliyo, qobiliyatlarni tekshirish, amaliy topshiriqlar, rolli o'yinlar, baholash markazlari) joriy etish.

O'quv jarayonining har bir bosqichida doimiy va formativ baholash tizimini tatbiq etish.

Bitiruv malakaviy ishlarini (BMIn) va diplom loyihalarini kompetensiyalarni baholashning asosiy vositalaridan biriga aylantirish.

O'z-o'zini va o'zaro baholash mexanizmlarini joriy etish.

4.-O'qituvchilar salohiyatini oshirish:

O'qituvchilarni kompetensiyaviy yondashuv, yangi pedagogik texnologiyalar, zamonaviy baholash usullari bo'yicha muntazam ravishda malaka oshirish kurslaridan o'tkazish.

Tajribali o'qituvchilarni murabbiylikka (mentorlikka) jalb etish.

O'qituvchilarni ijodiy va yangi uslublarni qo'llashga rag'batlantirish.

5.-Moddiy-texnik va axborot ta'minotini kuchaytirish:

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun zamonaviy laboratoriyalar, o'quv-uslubiy markazlar va texnik vositalar bilan jihozlash.

Elektron kutubxonalar, ochiq ta'lim resurslari (MOOCs) va onlayn platformalardan foydalanishni kengaytirish.

Universitetning o'zining elektron ta'lim resurslarini yaratish va boyitish.

Tavsiyalar

Oliy ta'lim muassasalarida kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish bo'yicha aniq "yo'l xaritasi"ni ishlab chiqish.

Kompetensiyalarni aniqlash, rivojlantirish va baholash bo'yicha ilmiy-uslubiy markazlarni tashkil etish.

O'qituvchilarning malaka oshirish tizimini kompetensiyaviy yondashuvga mos ravishda qayta ko'rib chiqish.

Nodavlat OTMlar o'rtasida kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish bo'yicha ilg'or tajribalarni ommalashtirish.

Xulosa

O'quv reja va dasturlarda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish murakkab, ammo zaruriy jarayon bo'lib, u ta'lim tizimining sifatini oshirish, bitiruvchilarni zamonaviy talablar asosida tayyorlash, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojiga hissa qo'shish imkonini beradi.

Belgilangan muammolarni tizimli ravishda hal etish, o'qituvchilar, talabalar va rahbariyatning faol ishtiroki hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash asosida kompetensiyaviy yondashuvni samarali joriy etishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo'jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va modulli ta'lim*. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, [2019]. (Modulli ta'lim nazariyasi uchun).
2. Qodirov O.A. va boshqalar. Ta'lim sifatini baholashning zamonaviy mezonlari // *Oliy ta'lim muammolari* jurnal. – 2016. – № [2]. – [126-132] b.
3. Xudoyberdiyev R.I. Kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini loyihalash nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2019.
4. Barker, A. & Ransley, S. (2021). *Modular Curriculum Design: A Roadmap for 21st Century Education*. Routledge.
5. Fullan, M. (2019). *Deep Learning: Engage the World, Change the World*. Corwin Press. (Chuqur o'rganish va o'zgarishlar nazariyasi uchun).